

FRATIS I CAMPS

Paul Preston, durant la seua visita a València.

“Mai no hi haurà una xifra definitiva de represaliats”

Fa unes quantes setmanes, Paul Preston (Liverpool, Anglaterra, 1946) va visitar l'Octubre Centre de Cultura Contemporània, a València. Aquest hispanista, autor d'una dotzena d'obres sobre la guerra civil, va dialogar amb un grup d'historiadors valencians sobre la repressió franquista, la recuperació de la memòria històrica i l'ofici de qui investiga el passat. EL TEMPS publica la conversa en escaure's el 69è aniversari de la proclamació de la Segona República, el 14 d'abril del 1931.

La vesprada es presenta interessant. Paul Preston, considerat, juntament amb Ian Gibson i Hugh Thomas, un dels hispanistes vius més importants de l'època contempo-

rània, és a València, convidat per l'Octubre Centre de Cultura Contemporània. Hi ha de pronunciar la conferència “El pobre soldat de Medellín: repressió de Franco i resistència de Negrín”.

Des de fa nou anys, aquest intel·lectual i professor universitari treballa en una obra d'alta volada. El llibre tindrà per títol *L'holocaust espanyol* i fins ara no resulta gens

“Embolicar-nos en si es pot dir o no ‘holocaust’ és desviar l’atenció d’allò realment rellevant: l’extensió de la repressió”

senzill de lligar, segons que ell mateix reconeix. “Em porta molts maldecaps, per l’allau de coses que he de llegir –explica–. Al començament em vaig adonar que no podia fer la gran enciclopèdia de la repressió. De seguida vaig veure que la guerra de xifres és una guerra perduda per endavant, i per això intento escriure amb molta investigació, si bé no tot pot ser investigació original. Hi ha una part que en conté, però el llibre que escric és sobretot una síntesi de tones d’investigació d’altri. Miro de posar noms als botxins, retratar-los perquè el lector tinga una visió de quina mena de gent i en quin context es va fer tot això. És una tasca literària i ètica molt complicada.”

—**MATIAS ALONSO:** Hem d’evitar entrar en guerres de xifres entre nosaltres.

—**PAUL PRESTON:** La guerra de xifres és una guerra per a perdre, sempre. La meua opinió és que si diem que hi va haver 200.000 morts i després resulta que, a través d’un treball rigorós, s’estableix que són 190.000, al remat fem un regal a Pío Moa [historiador gallec contrari a condemnar la dictadura franquista]. De moment, sí que podem dir que la repressió a la zona franquista va ser entre tres i quatre voltes més important numèricament que no la que hi hagué a la zona republicana.

En el cas concret de València, on es va acumular un gran nombre de gent d’unes altres zones d’Espanya, crec que és molt difícil d’establir una xifra concreta dels morts en represàlia, fer-ne un inventari. Això també passa al sud, perquè en alguns pobles es va acumular molta gent de fora i és evident que les circumstàncies no permetien un registre d’entrada i eixida. Després hi va haver molta gent que va morir al front. En definitiva, crec que cal fer el màxim esforç per saber les xifres, però hem d’assumir

que mai no hi haurà una xifra definitiva.

Hi ha un gran dèficit en la qüestió de la comptabilitat de les víctimes en el cas del bàndol republicà i és per les diferents circumstàncies en cadascun dels bàndols. Al bàndol franquista, es posaven a comptabilitzar els morts tan bon punt avançaven les tropes franquistes, de manera que a Ceuta i Melilla la comptabilització ja es va fer el 17 de juliol del 1936 i a Segòvia el 19 de juliol. Aqueixa és la gran diferència de comptabilitat entre una banda i una altra. I per això sempre estarem en desavantatge respecte del bàndol franquista.

—**RICARD CAMIL TORRES:** Què us pareix que es facen servir termes com ara *holocaust* per a referir-se a la repressió franquista?

—**P. PRESTON:** Jo fa nou anys que elaboro un llibre amb el títol *l’Holocaust espanyol* i cada setmana m’arriben cinc llibres, pel cap baix, sobre el tema, que fan referència a algun territori concret, algun poble, una

Qui és qui?

A la conversa que apareix reproduïda en aquestes pàgines van participar-hi, a més de Paul Preston: Ricard Camil Torres, doctor en història, professor de la Universitat de València i un dels coordinadors de l’exposició “La derrota. La fi de la guerra civil, 70 anys després”; Vicent Gabarda, autor de l’obra de referència *Els afusellaments al País Valencià (1938-1956)*; Javier Navarro, professor d’història de la Universitat de València; i Matías Alonso, ex-regidor de l’Ajuntament de València i portaveu del Grup per a la Recuperació de la Memòria Històrica.

comarca... De manera que em passa que en lloc d’avançar, sembla que vaja enrere, perquè cada material obliga a revisar-ho tot. En el cas dels anglosaxons, el mot *holocaust* porta problemes perquè els jueus reclamen que el mot només es pot fer servir en el seu cas.

Per tant, crec que no s’ha de ser tan exacte amb les paraules. Si comencem amb *extermini*, cal no oblidar que el general Mola va dir al principi de la guerra: “Hem d’exterminar els qui no pensen com nosaltres.” I això van fer. A més, a l’interior de la zona republicana, entre anarquistes i comunistes, també es gastà molt la paraula *extermini*. Per això no tinc cap problema a fer servir *extermini*. En canvi, *holocaust* sí que suscita algun altre problema, perquè depèn de si estem d’acord que existeix el poble republicà. Joestic convençut d’aquesta existència –de fet, Juan Negrín n’estava convençut. Però, sigui com sigui, al capdavant embolicar-nos en si una paraula es pot dir o no es pot dir és desviar l’atenció d’allò que resulta realment rellevant: l’extensió de la repressió.

—**R. C. TORRES:** Molt sovint, quan s’ha parlat de repressió, s’ha parlat del patiment físic que en molts casos va acabar en aniquilació. Però la repressió tenia moltes més facetes que han estat menysvalorades i poc estudiades.

—**P. PRESTON:** Això és un greu problema. Una de les organitzacions de recuperació de memòria històrica que més admiro és Todos los Nombres, a Andalusia. Però té un problema greu: que totes les víctimes són iguals, morts, víctimes de represàlies... Per als morts és un terme definitiu. L’empresonat també ho és. Però què me’n dieu, del patiment dels familiars de l’exiliat? I del patiment dels exiliats? I del patiment econòmic? Serà molt difícil de saber tot això, perquè aquesta informació només pot obtenir-se a través del testimoni directe de gent que, a hores d’ara, es va morint. No hi ha cap més manera de saber-ho que a través d’entrevistes personals.

Hi ha molta gent de dretes que diu que val més no remoure les cendres i, per tant, no analitzar la repressió

Davant de Paul Preston, i de dreta a esquerra, Javier Navarro, Ricard Camil Torres, Matias Alonso i Vicent Gabarda, durant l'entrevista.

ni de l'un costat ni de l'altre. I ens trobem que, fins ara, hi havia molta documentació de la repressió sobre els franquistes i molta menys sobre els republicans. Però sense l'una no ens podem endinsar en l'altra.

—VICENT GABARDA: Efectivament, sense l'una no es pot analitzar l'altra. No són dos mons diferents, ni de bon tros. Tenen diferències, però si no coneixes l'una no pots conèixer i entendre l'altra.

—M. ALONSO: Ho puc corroborar perquè he vist el registre del cementiri de València de l'any 1939, però també el del 1936. I s'hi comprova que hi va haver gent que fins i tot anava contra la República i que va tirar pel dret amb l'excusa de la República. I d'aquí ve que hi haja fulls sencers al registre de gent assassinada a partir de principi d'agost del 1936. Això s'acaba al desembre, que és quan a València s'assenta el govern republicà. Els llibres del cementiri aporten llum sobre el tema. L'autoritat republicana fins i tot feia fotos dels morts —la qual cosa no es feia en el cas del bàndol contrari— que van existir fins fa pocs anys però després van desaparèixer. Jo tinc fotos on es pot veure on eren soterrats.

—V. GABARDA: Però no cal, perquè els morts de la república eren

anònims i els del franquisme eren morts amb noms i cognoms i amb una sentència...

—M. ALONSO: Vull dir que es veu la diferència de disposició entre l'un govern i l'altre. Els uns eren incontrolats i els altres eren gent d'uniforme.

—P. PRESTON: No sé fins a quin punt es pot parlar de política controlada o incontrolada. Evidentment, des d'una banda és una política dirigida, controlada des del primer moment i fins i tot de molt abans. Però passa que a la zona republicana s'han de tenir tants elements en compte que la cosa es desvirtua. Jo he treballat molt la repressió a Madrid i hi he descobert que sota el paraigua de la CNT hi havia bona cosa de delinqüents comuns, atracadors que s'amagaven sota el nom de "guerrers de la lluita social". No és qüestió de carregar contra els anarquistes, però alguna responsabilitat en tot açò sí que hi tenen.

A mi, m'emprenyen les memòries de Joan García Oliver o Cipriano Mera. Llegeixes el primer i resulta que cap anarquista no va fer cap assassinat, i això no té ni cap ni peus. I igualment va passar amb els joves socialistes i comunistes. Fer un estudi històric i només estudiar una banda és molt perillós. Sóc totalment

contrari a la gent que defensa que recuperar la memòria històrica és remenar les cendres. Però s'ha de saber la relació entre totes dues coses, perquè es nodrien l'una de l'altra.

—R. C. TORRES: El dolor no és mesurable, però sí que pot ser un catalitzador de sentiments. Em fa la sensació que sorgeixen certs maniqueïsmes i això té dues conseqüències: d'una banda, dificulta la comprensió del fenomen; d'altra, es manipula el patiment.

—P. PRESTON: Hi ha llibres que, de les 300 pàgines que tenen, 250 són llistes de noms. I això està molt bé perquè per a molts d'aquests morts és l'única làpida que arribaran a tenir. Fa un mes vaig comprar un llibre sobre els morts dels Priorat. I el text eren dues pàgines i mitja! Aquest llibre és un exemple d'això que volia dir. Són llibres que no arriben a ningú, que serveixen de molt poc.

Cada vegada la gent es desvincula més de la memòria història. La gent jove ni tan sols sap qui va ser Franco. Pio Moa ha deixat de publicar sobre açò i César Vidal també. Això significa alguna cosa. Qui continua fent-ho és [José María] Zabala. I qualsevol que sàpiga una miqueta d'història obre un llibre seu i veu de seguida que tot és copiat o descarregat d'internet. Són llibres que no requereixen ni vint dies. I un llibre com *Los horrores de la Guerra Civil*, de Zabala, no requereix ni una setmana. El problema en tot això és que hi ha gent que s'ho creu tot. Però això passa també amb els llibres de cuina escrits per famosos. Vivim en un món on hi ha programes de televisió de la qualitat de *Big Brother* i apliquem aqueixa frivolitat a l'estudi de la història.

—JAVIER NAVARRO: I quina hauria de ser la posició de l'historiador en vista d'aquesta situació?

—P. PRESTON: Crec que l'única cosa acceptable és fer les nostres coses i fer-les tan bé com puguem. No hi ha cap alternativa per als historiadors, perquè no podem fer una cosa equivalent al llibre de Zabala. Allò que no podem fer és: contra una merda de dretes, una merda d'esquerres.

Violeta Tena